

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛІВ ПРИНЦИПАМ РОБОТИ З РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ РІЗНОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Шопіна М.О.

*доцент кафедри методики та психології
дошкільної і початкової освіти
інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
місто Київ, Україна.*

PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF TEACHERS TRAINING OF WORKING PRINCIPLES OF CREATIVE POTENTIAL DEVELOPMENT OF VARIOUS AGE PUPILS

Shopina M.A.

*the associate Professor of the Department
of methodology and psychology of preschool
and primary education, Institute
of postgraduate pedagogical education
of Kyiv University named after Boris Grinchenko,
Kyiv city, Ukraine.*

Анотація

У даній статті розглядається особливості створення професійних модулів та викладання навчального матеріалу з метою підвищення рівня компетентності педагогічних працівників у роботі з учнями різного шкільного віку на базі курсів підвищення педагогічної кваліфікації вчителів за темами «Розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку» та «Актуалізація творчого потенціалу підлітків». У статті описується мета та завдання щодо створення навчальних модулів, надається опис тем для розгляду на лекційних, практичних, семінарських заняттях, а також питання для обговорення на круглих столах та в режимі дистанційного навчання. Проаналізовано ефективність представлених занять за критеріями наявності змін у знаннях, психологічних установках, намірах та вміннях слухачів курсів підвищення кваліфікації у процесі навчання. Також результатом навчання є самостійний пошук вчителями методик діагностики та розвитку творчого потенціалу школярів різного віку та обмін власним досвідом у дистанційному режимі практичного проведення та застосування отриманих методик розвитку й формування творчого потенціалу школярів.

Abstract

This article reviews peculiarities of professional modules creation and teaching of educational material related to the following topics «Creative potential development among primary school pupils» та «Creative potential actualiza-

tion among teenagers» in order to increase the level of proficiency of educators working with various ages pupils on the basis of teacher's improvement courses. This article describes aim and goal of educational modules development; provides the description of topics reviewed lectures, trainings, seminars, round table and e-education questions. It analyzes the efficiency of provided courses and assesses its efficiency based on the changes in knowledge, psychological paradigms, intentions and skills of teacher's improvement courses students after graduation from such courses. At the same time the training result lies at students' independent capacity to search the methods of diagnostics and development of creative potential among various ages pupils; the exchange of own experience at on-line classes and usage of obtained methods for the development and formation of pupils creative potential.

Ключові слова: вчитель, післядипломна освіта, творчий потенціал, творчі завдання, підвищення кваліфікації.

Keywords: teacher, graduate studies, creative potential, creative tasks, teaching skills improvement.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямків реформування вищої професійної освіти, визначеної в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, поставлено завдання підготовки фахівців, здатних до творчої професійної діяльності. Тому, на курсах підвищення кваліфікації м. Києва в інституті післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка для учителів різних спеціальностей, що мають класне керівництво та вчителів початкових класів було розроблено і впроваджено наступні модулі «Розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку» та «Актуалізація творчого потенціалу підлітків» з метою підвищення рівня компетентності педагогічних працівників у роботі з учнями різного віку.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання розвитку творчого потенціалу є об'єктом досліджень таких науковців як П. Торренс, Г. Айзенк, С. Рубінштейн, В. Дружинін, В. Моляко, Я. Понамарьов, В. Овчинніков, В. Романець та інші. Але проблематика принципів навчання вчителів роботі з формування творчого потенціалу в дітей різного шкільного віку в системі навчальної діяльності, залишається недостатньо дослідженою, але набуває все більшої актуальності.

Метою статті є розглянути особливості навчання вчителів роботі з формування творчого потенціалу школярів на курсах післядипломної педагогічної освіти.

Завдання статті:

1. Розглянути особливості створення навчальних модулів з формування творчого потенціалу школярів;
2. Проаналізувати ефективність навчання слухачів курсів підвищення педагогічної кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку» та «Актуалізація творчого потенціалу підлітків» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки (підвищення кваліфікації) спеціаліста усіх категорій для вчителів початкових класів, музичних керівників, вчителів музичного мистецтва, вчителів фізичного виховання та класних керівників.

Метою створення навчальних модулів є: розвинути професійні компетенції вчителів початкових класів та класних керівників усіх спеціальностей. Надати цілісні знання з розвитку та формуванню творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку та підлітків, навчити розвивати індивідуальні здатності й таланти дитини; незалежне мислення; індивідуальну креативність; підвищувати навчальну успішність; розвивати інтелектуально-творчий потенціал учнів різного шкільного віку.

Завданнями запропонованих модулів для вчителів усіх категорій є:

1. Ознайомити вчителів з поняттям «творчий потенціал».
2. Навчити класних керівників діагностичним та розвивальним методикам формування творчого потенціалу дітей молодшого, середнього та старшого шкільного віку.
3. Надати практичні рекомендації розвитку творчого потенціалу учнів в системі навчальної діяльності.

Для класних керівників усіх категорій у межах модулю «Актуалізація творчого потенціалу підлітків», що був розрахований на 18 годин, було запропоновані та впроваджені наступні питання.

На першому занятті (6 годин, очна форма заняття) із слухачами курсів підвищення кваліфікації розглядаються наступні питання.

1. Поняття творчого потенціалу та його вплив на навчальну успішність підлітків (2 години, лекція).
2. Творчий потенціал і самореалізація особистості учнів підліткового віку (2 години, лекція).
3. Психологічні умови формування творчих станів і стимулювання творчості учнів підліткового віку (2 години, лекція).

На другому занятті (6 годин, очна форма заняття) із слухачами курсів підвищення кваліфікації розглядаються наступні питання.

1. Діагностика та розвиток творчого потенціалу дітей старшого шкільного віку (2 години, практичне заняття).
2. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу дітей підліткового віку (2 години, семінарське заняття).
3. Головні об'єкти та чинники розвитку креативності в дітей середнього та старшого шкільного віку (2 години, тренінгові заняття).

На третьому занятті (6 годин, очна форма заняття) із слухачами курсів підвищення кваліфікації розглядаються наступні питання.

1. Зовнішні чинники актуалізації творчого потенціалу підлітків, розвиток мотивації до виконання творчих вправ (2 години, практичне заняття).

2. Підвищення навчальної успішності дітей середнього та старшого шкільного віку засобами формування та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу учнів (2 години, практичне заняття).

3. Обговорення перспектив і важливих напрямків подальшої роботи (2 години, круглий стіл).

На практичних та тренінгових заняттях в межах запропонованого модулю «Актуалізація творчого потенціалу підлітків», відбувається формування професійної компетентності педагога, що передбачає високий рівень володіння теоретичними та практичними знаннями з теми; напрацювання інструментарію для діагностики творчого потенціалу дітей середнього та старшого шкільного віку; напрацювання інструментарію для проведення індивідуальної та корекційної роботи з обдарованими дітьми; формування уміння до створення сприятливих умов та оптимального розвитку обдарованої дитини у шкільному колективі.

На дистанційному модулю перевіряється ефективність представлених занять, що оцінюється за наявністю змін у знаннях, психологічних установках, намірах та вміннях слухачів курсів підвищення кваліфікації, які відбулися у процесі навчання. Також результатом навчання є самостійний пошук вчителями методик діагностики та розвитку творчого потенціалу школярів різного віку та обмін власним досвідом у дистанційному режимі практичного проведення та застосування отриманих методик розвитку й формуванню творчого потенціалу школярів.

Для вчителів початкових класів у межах модулю «Розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку», що був розрахований на 18 годин, було запропоновані та впроваджені наступні питання.

На першому занятті (6 годин, очна форма заняття) із слухачами курсів підвищення кваліфікації розглядаються наступні питання.

1. Формування творчого потенціалу молодшого школяра (2 години, лекція).

2. Вплив творчого потенціалу на навчальну успішність дітей молодшого шкільного віку (2 години, лекція).

3. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку (2 години, лекція).

На другому занятті (6 годин, очна форма заняття) із слухачами курсів підвищення кваліфікації розглядаються наступні питання.

1. Діагностика та розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку (2 години, практичне заняття).

2. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку (2 години, семінарське заняття).

3. Головні об'єкти та чинники розвитку креативності в учнів молодшого шкільного віку (2 години, тренінгові заняття).

На третьому занятті (6 годин, очна форма заняття) із слухачами курсів підвищення кваліфікації розглядаються наступні питання.

1. Зовнішні чинники актуалізації творчого потенціалу молодших школярів, розвиток мотивації до виконання творчих вправ (2 години, практичне заняття).

2. Підвищення навчальної успішності учнів молодшого шкільного віку засобами формування та розвитку інтелектуально-творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку (2 години, практичне заняття).

3. Обговорення перспектив і важливих напрямків подальшої роботи (2 години, круглий стіл).

На тренінгових заняттях в межах запропонованого модулю «Розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку» відбувається сприяння розвитку творчого потенціалу учасників щодо гармонійної самореалізації. Критерії успіху тренінгу: набуття слухачами курсів підвищення педагогічної кваліфікації спроможності до самоактуалізації особистості, що вимагає такої організації навчання, яка б сприяла прояву здібностей дітей молодшого шкільного віку, можливості їх творчої самореалізації у навчальній діяльності.

Форми діяльності учасників курсу підвищення кваліфікації - вивчення науково-методичної літератури, тренінги, узагальнення особистісного досвіду, семінари, дискусії, круглий стіл, виконання творчих завдань.

Рефлексія діяльності: анкетування, аналіз власної участі на курсах підвищення професійного розвитку та самооцінка отриманих результатів.

Форми представлення результатів участі учителів у курсах підвищення професійного розвитку – портфоліо, творчий звіт, майстер-клас (за вибором учителя).

Далі із учителями на дистанційному модулю продовжується зворотній зв'язок, у ході якого обговорюються різні питання, нижче наведено декілька прикладів запитань для обговорення:

1. Обдарована дитина показує низький результат на олімпіадних змаганнях з певного предмета і втрачає інтерес до подальшого оволодіння предметом, Ваші дії.

2. Дитина має схильність до предметів гуманітарного циклу, але батьки наполягають на посиленому вивченні математики. Які рекомендації Ви можете дати батькам, дитині і вчителю математики?

3. Дитина захоплюється мовою, літературою, історією. Батьки наполягають на посиленому вивченні математики. Як вирішити дану проблему?

Висновки.

Результатами впровадження навчального модулю: «Актуалізація творчого потенціалу підлітків» є підвищення професійного розвитку вчителів різних спеціальностей, що мають класне керівництво. Отримання вчителями цілісних знань та вмінь з розвитку та формуванню творчого потенціалу дітей шкільного віку; розвитку індивідуальних здатностей й талантів дитини; незалежного й творчого мислення; індивідуальної креативності; інте-

лектуально-творчого потенціалу. Опанування слухачами курсів підвищення педагогічної кваліфікації, сучасними методиками діагностики та розвитку творчого потенціалу дітей середнього та старшого шкільного віку в системі навчальної діяльності.

Результатами впровадження навчального модулю: «Розвиток творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку» є ознайомлення слухачів курсів підвищення педагогічної кваліфікації з психолого-педагогічними основами розвитку творчого потенціалу в учнів молодшого шкільного віку; розкривається сутність понять «обдарованість», «талант», «здібності». Слухачі набувають знань з традиційних й інноваційних форм і методів виявлення творчого потенціалу в учнів, з проблем діагностики дитячої обдарованості; вчаться визначати соціальні фактори, що позитивно або негативно впливають на розвиток творчого потенціалу в дитини молодшого шкільного віку; слухачі курсів підвищення педагогічної кваліфікації усвідомлюють роль сім'ї і необхідність роботи з батьками щодо подальшого розвитку здібностей дитини; під час дискусії курсисти обговорюють шляхи створення сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу молодшого школяра в системі навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Альтшуллер Г.С. Творчество как целая наука. / Г.С. Альтшуллер . – М: Сов. Радио, 1979, Кибернетика. – 105 с.
2. Николаенко Н.Н. Психология творчества : учебное пособие / Н. Н. Николаенко . – Санкт-Петербург : Речь, 2005 . – 276 с.
3. Психологія і педагогіка. Уч. посібник / За ред. А. А. Бодалева, В. І. Жукова, Л. П. Лаптева, В. А. Сластенина. - М.: Видавництво Інституту Психотерапії, 2002. - 585с.
4. Овчинникова Т. Н. Личность и мышление ребенка : диагностика и коррекция / Т. Н. Овчинникова. – М. : Академический Проект, 2004. – 192 с.
5. Олах А. Творческий потенциал и личностные перемены // Общественные науки за рубежом. Сер. Науковедение. – 1968. – № 4. – С. 69–73.
6. Ратанова Т.А. Психодиагностические методы изучения личности: Учебное пособие. / Ред. и сост.: Т.А.Ратанова, Н.Ф.Шляхта – М., Флинта, 2000. – 264 с.
7. Романець В. А. Психологія творчості : Навч. Посібник – 2-ге видання, доп. – К. : Либідь 2001. – 288 с.
8. Туник Е.Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты. – СПб. : 1997. – 35 с.